

TENDINȚELE MIGRAȚIEI FORȚEI DE MUNCĂ ÎN CADRUL ECONOMIEI CUNOAȘTERII

**BRANAȘCO Natalia, dr., lector univ.,
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți**

Currently, in the context of fundamental changes in the economic, ethnic, political and social area, place and role of migration have supported significant changes. The importance of human capital in economic growth increases at the same time with advancing to the knowledge society. Thus, orientation of world countries to the innovative economy imposes the problem of ensuring with human resources for this type of development. We think that transition to the knowledge economy and processes of globalization, combined with rapid changes in global political and economic systems, led to sudden intensification of migration flows at the global level and contributed to the formation of a completely new situation in international migration.

Cuvinte-cheie: migrația internațională a forței de muncă, economia cunoașterii, migrație intelectuală, migrație circulară, migrație de revenire, migrație pentru bunăstare.

Importanța capitalului uman în creșterea economică sporește odată cu avansarea către societatea cunoașterii. Cu mai mult de trei secole în urmă filosoful F. Bacon afirma că „cunoașterea înseamnă putere”. În cadrul economiei cunoașterii informația devine cea mai importantă sursă a puterii, indiferent de domeniu. În secolul XX laureatul Premiului Nobel H. Simon remarca că dezvoltarea economică are ca componentă fundamentală cunoașterea, iar progresul statelor lumii va depinde de capacitatea acestora de a utiliza informațiile acumulate. Astfel, orientarea statelor lumii către economia inovațională ridică problema asigurării cu resurse de muncă a acestui tip de dezvoltare. Ca urmare, în toate țările lumii se fac eforturi conjugate în vederea sporirii nivelului de educație a locuitorilor lor. Cu siguranță fiecare stat deține profesioniști bine instruiți, cu gândire creativă și capabili să aducă aporturi proprii semnificative la modernizarea economiei naționale, însă numărul acestora nu este suficient de mare. Acest fapt este confirmat de deficitul pe piața muncii de personal înalt-calificat, mai exact a necoresponderii cererii și ofertei pe acest segment, fapt confirmat de declarațiile agențiilor de recrutare și guvernanți din diverse țări referitoare la greutatea angajatorilor legate de selectarea personalului, în special a personalului înalt-calificat și supercalificat.

Considerăm că trecerea la economia cunoașterii a condus la intensificarea fluxurilor migraționiste. Un alt factor decisiv al hiperbolizării migrației este fenomenul de globalizare, ce se concretizează prin globalizarea piețelor muncii, ce contribuie la formarea unor „armate de migrați economici”. Procesele de globalizare, combinate cu schimbările rapide în sistemele politice și economice globale, au contribuit la o intensificare bruscă a fluxurilor migrației la nivel mondial și au condus la formarea unei situații absolut noi în migrația internațională, cele mai importante tendințe fiind:

- o extindere fără precedent a volumului și geografiei migrației internaționale, ce poate fi definită drept globalizare a fluxurilor migrației din lume (așa cum aproape toate țările sunt implicate, fiind determinate țări predominante de imigrație sau de emigrație);
- transformarea structurii fluxurilor migrației internaționale, caracterizată de schimbări calitative în fluxul de migrație (o cotă crescută de persoane cu nivel ridicat de educație, multe țări implementând programe speciale pentru persoanele care stau acolo cât mai mult timp posibil: SUA, Franța, Canada, Suedia);
- importanța determinantă a semnificației migrației economice, mai ales a migrației cu scop de muncă, dar și conturarea unor noi tipuri de migrații;

– ocreștereconstantă și „invincibilitatea” structurală a migrației ilegale (cu caracter pronunțat de muncă, careeste avantajoasă în special pentru statul-gazdă, deoarece migranții plătesc impozite (cel puțin indirecte), în același timp nu beneficiază de asistență socială);

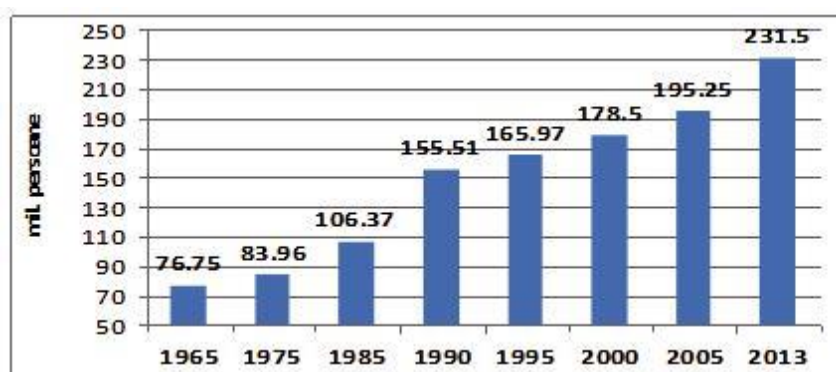
– creșterea amplitudinii și geografiei migrației forțate (mai ales din Africa, din cauza intensificării conflictelor armate din lume, a agravării relațiilor interetnice, 80% dintre refugiați evadează din țările în curs de dezvoltare, femeile și copiii creează presiune economică suplimentară pentru țara-gazdă, sporind cheltuielile bugetare destinate asistenței sociale);

– creșterea importanței migrației internaționale în dezvoltarea demografică a lumii moderne;

– caracterul dual al politicii moderne în domeniul migrației, caracterizată de înăsprirea politicilor și reglementărilor migraționiste față de emigrare și de definirea componentei de bază a politicii de imigrare.

Migrația se află în relațiecu mai multeelemente, factori și procese, influențându-și reciproc evoluțiile. Mai mult decât atât, prin complexitatea sa generează multipleefecte asupra diverselor domenii ale vieții private și alecolectivităților oamenilor. Migrația influențează direcțiile de evoluțieaproseselor demografice, sociale și economice; amintim în acest sens: volumul și structura demografică a comunităților locale și a fenomenelor socio-demografice specifice acestora, structura și funcționalitatea gospodăriilor de la originea și destinația fluxurilor, relațiile dintre resursele locale de forță de muncă și populația din zona respectivă, calitatea și stilul de viață, sistemul de valori personal și comunitar. În perioada modernă, în contextul schimbărilor fundamentale din sfera economică, etnică, politică și socială, locul și rolul migrației suportă schimbări semnificative.

Referindu-ne la volumul migrației internaționale, în anul 2005, la nivel mondial erau 195 de mil. de lucrători migranți: 120 de mil. de persoane în țările dezvoltate și 75 de mil. în țările în curs de dezvoltare (figura 1). În anul 2010 numărul total de migranți internaționali a atins cifra de 214 mil., iar la sfârșitul anului 2013 numărul de migranți internaționali constituia 231 522 215 persoane [5].

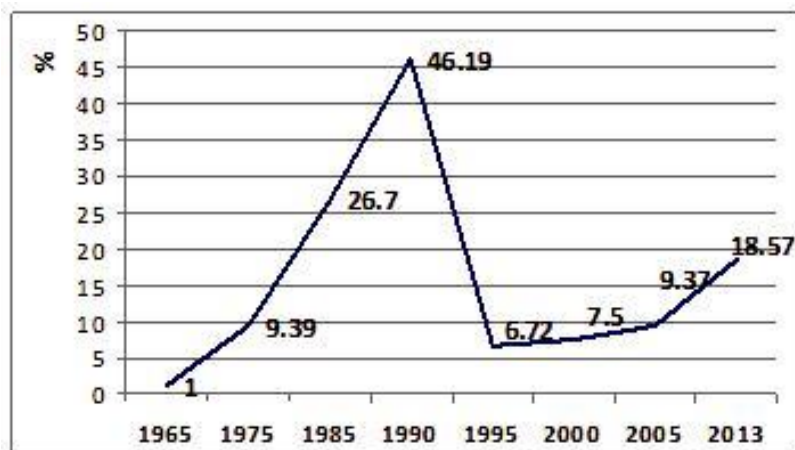
Figura 1. Dinamica migranților internaționali (total în lume), mil. persoane

Sursa: elaborat după <http://databank.worldbank.org>.

Analizând ritmul de creștere a migrației internaționale, din 1990 până în 2005, numărul de migranți din lume, inclusiv al refugiaților, a crescut cu 36 de mil. de oameni, de la 155 la 195 de mil. de persoane. Din 2005 până în 2013 s-a estimat că numărul global de migranți internaționali a crescut cu aproape 10%, ceea ce depășește puțin creșterea înregistrată în cinci ani precedenți, dar se situează sub nivelul creșterii înregistrate în perioada anterioară anilor 1990 (figura 2).

În perioada 1985-2000, populația lumii s-a majorat în medie cu 1,7%, pe când creșterea medie anuală a migranților a fost de circa 2,6% [4].

Aceste cifre ilustrează intensitatea și dinamismul proceselor migraționale. În ciuda efectelor cauzate de criza economică globală recentă, numărul total al migranților la nivel mondial nu a scăzut în ultimii ani.

Figura 2. Ritmul de creștere migranților internaționali (total în lume), %

Sursa: elaborat după <http://databank.worldbank.org>

Originea migranților a devenit tot mai diversificată în ultimele două decenii. De exemplu, în anul 2013 pe primele cinci locuri în topul mondial al țărilor donatoare de forță de muncă s-au înscris India (14 mil.), Mexic (13 mil.), Federația Rusă (11 mil.), China (9 mil.) și Bangladesh (8 mil.). Un alt element ce caracterizează tendințele proceselor migraționiste este concentrarea migranților internaționali. Migrația internațională rămâne a fi foarte concentrată: în 2013, jumătate din toți migranții internaționali locuiesc în 10 state ale lumii. SUA au „câștigat” cel mai mare număr absolut de migranți internaționali între anii 1990 și 2013: aproape 23 de mil., un milion de imigranți suplimentari pe an. Emiratele Arabe Unite au înregistrat al doilea cel mai mare „câștig” – 7 mil., urmate de Spania, cu 6 mil. Un nou domeniu al migrației forței de muncă s-a dezvoltat în țările producătoare de petrol – Arabia Saudită, Kuweit, Emiratele Arabe Unite, Bahrain, Qatar. Aici au sosit muncitori din Egipt, Yemen, Siria, Sudan, India, Pakistan, Bangladesh etc. În unele dintre statele din Orientul Mijlociu 70% din forța de muncă o constituie străinii [2]. Un important centru de atracție a forței de muncă este Europa Centrală, unde sunt 12-13 mil. de lucrători străini din sudul Europei (Spania, Portugalia, Italia, Grecia, Iugoslavia), Asia (India, Pakistan, Turcia) și din Africa de Nord (Algeria, Libia, Egipt). Un nou val de migrație externă este legat de evenimentele politice din Europa de Est, numai în Germania, din 1989, au emigrat aproximativ 2 mil. de oameni din fostele țări socialiste. În anul 2013 Europa a găzduit 31% din toți migranții internaționali, dintre care 75% se aflau în cinci țări: 7,3 mil. de imigranți au fost atestați în Germania, 4 mil. în Spania, 3,5 mil. în Franța; circa 3,4 mil. în Marea Britanie și 2,7 mil. în Italia. Țările care au aderat recent la UE au avut ponderi nesemnificative ale cetățenilor străini în populația lor: în Republica Slovacă sunt 0,47% imigranți, în România – 0,12% și în Bulgaria – 0,34% de cetățeni străini [7]. În același context menționăm că peste 50% dintre cetățenii străini erau originari dintr-o altă țară a UE. Deasemenea, o rată ridicată a soldului migraționist se înregistrează în America Latină (Argentina, Brazilia, Venezuela), Asia de Sud-Est (Japonia, Singapore, Hong Kong), Africa (Africa de Sud), precum și în Israel, care are un flux mare de imigrație din Rusia. Cei mai mari furnizori de forță de muncă pe piața mondială în prezent sunt India, Pakistan, Vietnam, Algeria, Mexic, Irlanda, Turcia și țările din CSI. Orice analiză istorică retrospectivă arată că principalele centre de imigrare pentru o lungă perioadă de timp au fost SUA, Canada, Australia, Brazilia, Africa de Sud. Cu toate acestea, după al Doilea Război Mondial fluxurile migraționiste intercontinentale au scăzut,

iar migrația intracontinentală a înregistrat fluxuri în creștere.

În ceea ce privește diversificarea, trebuie menționat faptul că procesele de migrație devin tot mai eterogene mai ales sub aspectul destinațiilor și al structurii populației implicate în aceste procese. Astfel, migrația, altădată dominată de persoane de sex masculin, devine tot mai „feminizată”. Acest lucru se produce în mare parte datorită modificării structurii populației țărilor dezvoltate (prin îmbătrânire) și cererii crescute de servicii de îngrijire, asigurate în special decătre femei. Reunificarea familiilor, industria căsătoriilor și aproxenetismului au și ele un rol considerabil în propagarea migrației feminine. Obiectivele migrației suportă diversificare continuă, de exemplu: dacă din perspectivă istorică etapa războiului rece a fost caracterizată în special de migrația pentru căutare de azil, în prezent cele mai mari fluxuri migraționiste sunt atrase de condiții mai bune de muncă, în același timp menținându-se semnificative și fluxurile de azilanți, ale celor aflați în căutarea unor condiții climaterice mai bune, dar și ale celor ce se stabilesc în state cu regimuri de bunăstare mai înalte ș.a. Diversificarea obiectivelor acționează, deasemenea, și un ansamblu de stimuli care dinamizează, direcționează, determină conduitele și comportamentele individului - migrant. Cu privire la durata migrației, determinăm că majoritatea muncitorilor migranți practică migrația circulară, cu perioada de aflare peste hotare de 3-6 luni, având intenția de revenire în patrie. Sfârșitul secolului al XX-lea – începutul secolului al XXI-lea este marcat în domeniul migrației de dezvoltarea formelor contemporane ale migrației internaționale a forței de muncă, precum migrația intelectuală, migrația circulară, migrația de revenire și migrația pentru bunăstare.

Migrația intelectuală s-a amplificat odată cu trecerea la economia cunoașterii, luând în considerare faptul că majoritatea țărilor de origine ale migranților cu scop de muncă s-au confruntat cu un val în creștere de emigrarea forței de muncă calificate în ultimii ani. La mijlocul anilor '90, Comisia pentru Educația Consiliului Europei avea luat pierderea anuală a Rusiei din emigrarea profesioniștilor calificați la aproximativ 50 de miliarde de dolari [1, p.28]. Țările est-europene și-au exprimat îngrijorarea pentru numărul mare de persoane ce doresc să emigreze în Canada, Statele Unite ale Americii, Franța, Italia, Marea Britanie, Germania, Spania. Cu acest fenomen s-a confruntat și Polonia, imediat după aderarea la Uniunea Europeană (cel puțin 1 milion depolonezi – în deosebi tineri și cu educație superioară, 90% dintre ei având vârsta până la 35 de ani – au emigrat în țările vest-europene din 1991, majoritatea în Marea Britanie și Irlanda). Această problemă este deosebit de acută pentru țările mici în curs de dezvoltare. Având în vedere importanța capitalului uman în procesul creșterii economice, un exod substanțial al creierelor ar putea împiedica dezvoltarea țărilor afectate de acest fenomen. Migrația circulară este cea mai convenabilă formă a migrației internaționale, deoarece doar ea se consideră benefică pentru toți actorii implicați în procesul migrației cu scop de muncă.

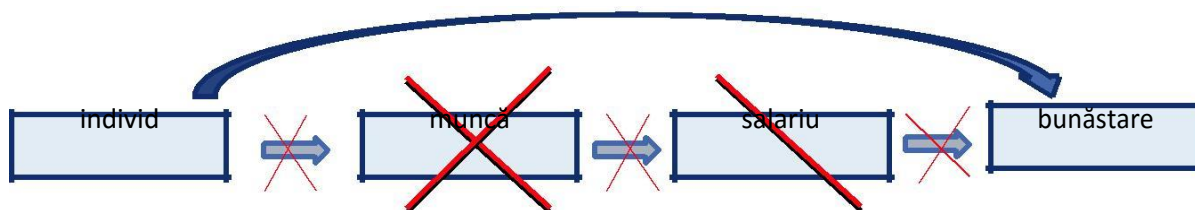
În ultimii ani, migrația circulară a fost promovată în cercurile internaționale ca o soluție la multiplele probleme persistente și greu de rezolvat ale migrației internaționale. Acest lucru se accentuează în contextul discursului migrație – dezvoltare, în care se susține că migrația circulară este generatoare de triple avantaje – și pentru țările de origine, și pentru țările de destinație, și pentru migrant. Pornind de la beneficiile migrației circulare, considerăm că statele implicate în procesul migrației externe a forței de muncă trebuie să întreprindă mai multe măsuri pentru extinderea programelor de migrație circulară, tratându-le în calitate de măsuri de extinderea canalelor legale de migrație pentru lucrătorii cu calificări joase, medii și înalte din țările în curs de dezvoltare. Însă cea mai sustenabilă soluție în vederea sprijinirii migrației circulare, în opinia noastră, ar fi tratarea acesteia din perspectiva teoriei sistemelor și reglementarea întregului proces migrator începând de la etapa premigrațională, plecare, sosire/ primire, ședere, întoarcere și reintegrare.

Migrația de revenire are un impact semnificativ asupra experienței emigranților întorși și a comunității de primire. Ca regulă generală, migranții reîntorși, considerați că și-au atins succesul financiar în străinătate, sunt priviți favorabil și pot dobândi chiar statutul de model. Pe de altă parte, cei care revin acasă din cauza unor încercări eșuate de obținere a unui loc de muncă sau de ședere în străinătate pot avea senzația că și-au dezamăgit familia și prietenii. Considerăm că reîntoarcerea emigranților pe piața națională a muncii are o serie de efecte benefice:

- contribuie la creșterea performanțelor economice;
- stimulează absorbția progresului tehnologic;
- promovează relații de muncă moderne, de competiție;

- contribuie la dezvoltarea unei culturi a muncii compatibile cu cea vest-europeană și americană;
- impulsionează deschiderea și dezvoltarea firmelor transnaționale;
- impulsionează dezvoltarea activităților sociale transnaționale;
- favorizează diseminarea atitudinilor antreprenoriale.

În ultimul timp au apărut mutații majore în urma cărora migrația a găsit o cale de acces direct la bunăstare (figura3), fără încadrare în muncă. Fenomenul descris vorbește despre conturare a un nou tip de migrație – migrația pentru bunăstare.

Figura 3. Schema netradițională de acces la bunăstare

Sursa: elaborat de autor

Cercetarea migrației pentru bunăstare se bazează pe faptul că există o probabilitate mare ca migranții să se deplaseze în țări cu sisteme de bunăstare generoase. Cu toate că migrația pentru bunăstare a luat mare amploare abia pe parcursul ultimelor două decenii, forța de atracție a politicilor sociale va crește în timp, iar fluxurile de migranți impulsionate de atracția către statele cu grad înalt de bunăstare, vor ajunge să fie printre cele mai intense. În ultimul timp, unele țări din UE, precum Marea Britanie, Germania, Belgia, Franța etc. sunt extrem de alertate din cauza valurilor de migranți din sud-estul Europei. De exemplu, în Belgia se atestă creșterea numărului de migranți neproductivi: în 2010 – 502 persoane, în 2011 – 1542, iar în 2012 – circa 2400 de persoane. Majoritatea dintre ei au venit din România, Bulgaria și Spania și, neavând un loc de muncă, abuzează de asistența socială [3].

În același timp, asistăm la o creștere atât a dependenței societăților și economiilor naționale, și chiar a economiei mondiale, de migrație, cât și a problemelor implicate de imigranți și migrație. În ceea ce ține de dependență, aceasta este valabilă și pentru țările de origine, și pentru țările de destinație ale migranților. În țările de origine există comunități locale dependente de remitențe (sume de bani trimise acasă de emigranți) și uneori chiar întreaga economie națională depinde într-o măsură substanțială de remitențe, resursă adesea considerată drept un panaceu al subdezvoltării, în special în țări cu sărăcie cronică cum ar fi țările africane sau, în context european, Republica Moldova. Evidențiem unele instrumente de stimularea investiției remitențelor în țările de origine ale migranților, care ar putea fi utilizate în perspectivă și în Republica Moldova. În primul rând, este necesar de încurajat deschiderea depozitelor bancare decătrecă migranți, ceea ce ar spori ulterior posibilitățile de creditare din țară. În Israel, în acest domeniu, merită atenție emiterea de obligațiuni destinate diasporelor. Migranții, fiind motivați atât economic (prin dobândă), cât și moral (prin contribuția sa la dezvoltarea țării), procură aceste obligațiuni, fiind siguri că aceste resurse vor fi direcționate spre programe investiționale. Programul „Tres por Uno” a fost implementat în Mexic cu scopul motivării diasporei de a investi în infrastructura țării prin triplarea investițiilor sale (fiecare dolar investit de migranți este suplinat cu trei dolari veniți de la administrația publică locală, federală și centrală). Dar este evident faptul, că pentru atragerea masivă a remitențelor în țară se impune formarea culturii antreprenoriale în rândul populației și îmbunătățirea climatului investițional. Pe de altă parte, imigranții (necalificați sau cu calificare medie) reprezintă o sursă de forță de muncă ieftină, contribuind la menținerea unor prețuri mici și la formarea de profituri consistente în anumite sectoare (construcții, agricultură) din țările de destinație. Dependența de migrația regiunilor mai dezvoltate devine și mai pronunțată odată cu declinul fertilității, precum și cu îmbătrânirea populației și apariția dezechilibrelor majore între generații.

Considerăm că în prezent migrația a ajuns să reprezinte o caracteristică esențială a unui stil de viață dinamic al societății contemporane. Sintetizând cele expuse, afirmăm că dezvoltarea continuă a procesului migraționist la nivel internațional este potențată de globalizarea intensă, manifestată în special prin creșterea gradului de permeabilitate a frontierelor, dar și prin anularea distanțelor psihologice, care facilitează mobilitatea populației din orice loc în orice parte a lumii; progresarea proceselor de industrializare și urbanizare; aprofundarea implicațiilor politice, economice și sociale în cadrul proceselor migraționiste; sporirea componentei feminine în fluxurile migrației; afirmarea elementelor migrației circulatorii; diversificarea motivațiilor pentru migrație; caracterul tot mai pronunțat al „exodului decoreiere”, etc. În plus, avansarea omenirii spre societatea cunoașterii, informatizată, va cauza cu siguranță importante modificări și în fenomenul migraționist, în special noile tehnologii informaționale vor permite într-o măsură mai mare realizarea dezideratului mișcării locurilor de muncă spre oameni.

Bibliografie

1. Панарин, С. А. Миграция в контексте безопасности: концептуальные подходы. În: Миграция и безопасность России. Москва: Интердикт+, 2000. 341 с.
2. 232 million international migrants living abroad worldwide—new UN global migration statistics revealed. Disponibil: <http://esa.un.org/unmigration/wallchart2013.htm>.
3. Decizie importantă pentru migrații români din Germania. Disponibil: <http://www.ziare.com/articole>.
4. UN World Population to 2300. Disponibil: <http://www.un.org/esa/population/publications/longrange2/WorldPop2300final.pdf>.
5. World Population Policies 2013. United Nations, New York, 2013 542 p. Disponibil: <http://www.un.org/en/development/desa/population/publications/pdf/policy/WPP2013/wpp2013.pdf>.
6. <http://databank.worldbank.org>.
7. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/nl.